

МУЛЬТИПЛІКАТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ У ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

MULTIPLIER OF ECONOMIC SYSTEM COMPETITIVENESS IN INDUSTRIAL COMPLEX

У статті розглянуто важливі аспекти підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу на основі її мультиплікатора. Досліджено особливості формування стратегічного потенціалу промислового комплексу країни. Встановлено, що основою управління конкурентоспроможністю у промисловому комплексі є моніторинг та оцінка його стратегічного потенціалу. Висвітлено основні компоненти стратегічного потенціалу промислового комплексу, етапи процесу його формування та специфіка його оцінювання. Показано основні напрями, які забезпечать розвиток стратегічного потенціалу промислового комплексу національної економіки. Зроблено висновок, що конкурентоспроможність у промисловому комплексі визначається безліччю ендогенних та екзогенних факторів, які формуються на різних стадіях руху ресурсних та інформаційно-аналітичних потоків від процесу забезпечення до процесу реалізації споживачам промислової продукції, а у формуванні конкурентоспроможності промислового комплексу переважає процесний підхід. Окреслено складові стратегічної конкурентоспроможності промислового комплексу та фактори, що її визначають.

Ключові слова: господарська система, конкурентоспроможність промислового комплексу, складові стратегічної конкурентоспроможності, компоненти стратегічного потенціалу, конкурентні переваги, моніторинг та оцінка, мультиплікатор конкурентоспроможності, ефект мультиплікатора.

В статье рассмотрены важные аспекты повышения конкурентоспособности про-

мышленного комплекса на основе ее мультипликатора. Исследованы особенности формирования стратегического потенциала промышленного комплекса страны. Установлено, что основой управления конкурентоспособностью в промышленном комплексе является мониторинг и оценка его стратегического потенциала. Освещены основные компоненты стратегического потенциала промышленного комплекса, этапы процесса его формирования и специфика его оценки. Показаны основные направления, которые обеспечат развитие стратегического потенциала промышленного комплекса национальной экономики. Сделан вывод, что конкурентоспособность в промышленном комплексе определяется множеством эндогенных и экзогенных факторов, которые формируются на разных стадиях движения ресурсных и информационно-аналитических потоков от процесса обеспечения до процесса реализации потребителям промышленной продукции, и в формировании конкурентоспособности промышленности преобладает процессный подход. Определены составляющие стратегической конкурентоспособности промышленного комплекса и факторы, ее определяющие.

Ключевые слова: хозяйственная система, конкурентоспособность промышленного комплекса, составляющие стратегической конкурентоспособности, компоненты стратегического потенциала, конкурентные преимущества, мониторинг и оценка, мультипликатор конкурентоспособности, эффект мультипликатора.

УДК 338.45:339.137.2

<https://doi.org/10.32843/bses.50-63>

Станіславик О.В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський національний
політехнічний університет

Stanislavyk Olena

Odessa National Polytechnic University

In the article the important aspects of increasing the competitiveness of the industrial complex on the basis of its multiplier are considered. Features of forming of strategic potential of the industrial complex of the country are investigated. It is established that the basis of competitiveness management in the industrial complex is the monitoring and evaluation of its strategic potential. The main components of the strategic potential of the industrial complex, the stages of process of its formation and the specifics of its evaluation are highlighted. The main directions that will ensure the development of the strategic potential of industrial complex of the national economy are shown. It is concluded that competitiveness in the industrial complex is determined by many endogenous and exogenous factors that are formed at different stages of movement of resource and information-analytical flows from the process of ensuring to the process of selling the industrial products to consumers. The components of strategic competitiveness of the industrial complex and the determined factors are outlined. The role of the industrial complex competitiveness multiplier as indicator that shows the relationship between increasing or decreasing the competitive advantages of counterparties in the value chain system and the competitiveness of the industrial complex is noted. The increase of the competitive advantages of the participants in the system of value chains causes increase of the competitiveness of the industrial complex, by amount greater than the increase of competitive advantages in certain segments. The components of the multiplier effect are highlighted and it is concluded that increasing the competitiveness of the industrial complex based on multiplier can be considered from the position of integration or disintegration, which allows to achieve the necessary competitive advantages, both in operational activity, and in auxiliary.

Key words: economic system, industrial complex competitiveness, components of strategic competitiveness, components of strategic potential, competitive advantages, monitoring and evaluation, competitiveness multiplier, multiplier effect.

Постановка проблеми. Одним з ключових завдань економічного розвитку України є формування умов для ефективного та динамічного розвитку її промислового комплексу. Велика кількість промислових підприємств виявилась не готовою до адекватної активної поведінки на ринку переважно через відсутність глибокого розуміння актуальних проблем забезпечення конкурентоспроможності, сучасних та ефективних інструментів управління нею, швидкого реагування на зміни

ринкового середовища, невміння менеджерів приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю відображено в працях як закордонних вчених-економістів – І. Ансоффа, Ф. Котлера, М. Портера, А. Томпсона, Р. Фатхутдінова, так і вітчизняних дослідників – Б. Буркинського, В. Герасимчука, Л. Піддубної, І. Решетникової, тощо. Серед останніх наукових досліджень

присвячених проблемам управління конкурентоспроможністю можна виділити праці А. Воронкової, Г. Захарчина, Н. Тарнавської, Г. Яковлева, К. Латішева, Д. Лук'яненка, В. Пономаренка, І. Сіваченка.

Однак, незважаючи на достатню вивченість проблеми, багато питань в цій сфері сьогодні потребують досліджень, зокрема необхідно чітко сформулювати параметри забезпечення конкурентоспроможності промисловості, вивчити сучасні особливості формування стратегічного потенціалу промислового комплексу країни, підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу, зокрема на основі її мультиплікатора.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження специфіки підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу на основі її мультиплікатора.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність господарської системи в умовах глобалізації виступає однією з визначальних характеристик ефективності розвитку промислового комплексу і, водночас, можливостей подальшого зростання національної економіки.

Згідно логіко-методологічної концепції дослідження об'єкта (теорії систем), результати функціонування та розвитку господарської системи залежить від її потенціалу і наскільки ефективно здійснюється управління визначеним потенціалом. Відтворення потенціалу лежить в основі розвитку сфери промислового виробництва та системи стратегічного управління розвитком такого потенціалу, як основній умові його практичної реалізації в трансформаційних умовах.

Процес формування потенціалу суб'єкта національної економіки загалом характеризується одним із напрямів його економічної стратегії та полягає в створенні й організації системи ресурсів і компетенцій у такий моделі, щоб результат їх взаємодії забезпечив досягнення мети господарської діяльності.

Дослідження наукової літератури свідчить про те, що публікації з відносної цінності стратегічного потенціалу суб'єктів національної економіки мають дискусійний характер, а методологічний інструментарій вирішення цих питань залежить від авторських концепцій та спрямований здебільшого на оцінку його окремих сегментів.

Стратегічний потенціал – це сукупність наявних ресурсів і можливостей, які забезпечать процес формування та реалізації стратегії суб'єкта господарювання. Стратегічний потенціал формується з урахуванням сукупності обмежених наявних ресурсів та компетенцій господарюючого суб'єкта щодо досягнення глобальних і стратегічних цілей у майбутньому з урахуванням умов зовнішнього макроекономічного середовища

Запропонована у дослідженні концептуальна модель функціонування конкурентоспроможності

у промисловому комплексі передбачає наявність дієвого механізму її реалізації.

Основним компонентом, що дозволяє оцінити принципову можливість такої реалізації, є стан забезпечення підсистеми промислового комплексу, в якості якої виступає її стратегічний потенціал. Стратегічний потенціал промислового комплексу – це сукупність стратегічних можливостей і резервів підвищення ефективності господарської системи з урахуванням факторів впливу, які знаходяться у суб'єктів господарювання, що входять у промисловий комплекс, так і за межами, як самих суб'єктів, так і всього комплексу, які за певних умов можуть бути використані для забезпечення стратегічного управління конкурентоспроможністю промислового комплексу.

Наукові праці, які присвячені виявленню сутності поняття потенціалу промисловості, встановлення його складу й індикаторів для оцінки у науковій літературі з'явилися на початку 1980-х років. У більшості робіт відзначається важливість дослідження питань оцінки потенціалу суб'єкта промислової галузі, вказується на існування значних відмінностей у визначенні самого поняття «потенціалу», його суті, складу, а також методів його оцінки.

Трактування поняття «потенціал» мультиваріативне. Потенціал – це мощі або сили. Потенціал – це кошти, запаси, джерела, які наявні у суб'єкта та можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певних цілей та вирішення певних задач.

У науковій літературі представлені результати досліджень окремих складових потенціалу господарської системи:

- інвестиційний потенціал;
- виробничий потенціал;
- інноваційний потенціал та ін.

У нашому випадку мова йде про стратегічний потенціал промислового комплексу, що не дозволяє безпосередньо використовувати наявні розробки, оскільки передумови успіху знаходяться не тільки всередині самого суб'єкта національної економіки, а й поза ним.

У глобальному макроекономічному просторі, промисловому комплексу та його сегментних складовим необхідно доводити свою конкурентоспроможність, відслідковувати зміни в перевагах споживачів, співвідношеннях попиту та пропозиції, оцінювати динаміку і тенденції впливу безлічі факторів зовнішнього оточення, передбачити виникаючі загрози і можливості розвитку, своєчасно адаптуючи своє господарське середовище, розробляючи стратегії підвищення конкурентоспроможності результатів операційної діяльності.

Необхідно зазначити, що процес розвитку промислового комплексу повинен фокусуватися на усуненні причин невідповідності наявного

у господарській системі потенціалу з вимогами навколишнього макроекономічного середовища, вибору стратегії, яка визначає подальший розвиток галузі та її господарюючих сегментів.

Даний процес орієнтований на перспективу й організовується виходячи з вимог і тенденцій змін факторів макроекономічного середовища, а його виконання вимагає чіткого уявлення про реальні можливості у промисловому комплексі, умінні обґрунтовано оцінити їх сукупну величину, ступінь використання та напрями розвитку, тобто формування саме стратегічного потенціалу промислового комплексу в трансформаційних умовах.

Стратегічний потенціал показує сукупність можливостей, які представляють складну, цілісну систему взаємопов'язаних компонентів, що спеціально формується для досягнення визначених стратегічних цілей. Таким чином, основою управління конкурентоспроможністю у промисловому комплексі є моніторинг й оцінка його стратегічного потенціалу, який здійснюється у наступній логічній послідовності:

- моніторинг господарської діяльності;
- виявлення складу стратегічного потенціалу;
- діагностика стратегічного потенціалу;
- комплексна оцінка елементів, які утворюють потенціал;
- стратегічний аналіз конкурентних переваг і слабких сторін господарської системи у промисловому комплексі;
- інтегральна оцінка стратегічного потенціалу промислового комплексу, як основи його конкурентоспроможності на споживчому ринку;
- розробка загальної та локальних стратегій розвитку промислового комплексу та його структурних одиниць.

Потенціал промислового комплексу є потенціалом господарської системи, що складається з відповідних підсистем, суб'єктів підприємницької діяльності та взаємовідносин між ними.

Стратегічний потенціал промислового комплексу – це складна система, яка повинна розглядатися з позиції структурно-функціонального та змістовного підходів.

З позиції структурно-функціонального підходу, стратегічний потенціал промислового комплексу – це система, яка складається з ядра й оболонки, у рамках яких реалізується вплив факторів зовнішнього макроекономічного середовища, представлених різними підсистемами, де перша оболонка в межах промислового комплексу, а друга поза його межами.

Ядром стратегічного потенціалу промислового комплексу є ресурсно-компетентнісний потенціал суб'єктів господарювання, які входять в комплекс.

Сукупність ресурсного та компетентнісного потенціалів, способи їх активізації забезпечують досягнення стійких конкурентних переваг промис-

лового комплексу на різних рівнях: від мікро до мегарівнів.

Стратегічний потенціал промислового комплексу характеризується не лише наявними ресурсами, але також його потенційних можливостей щодо підвищення ефективності їх використання.

Ресурсний потенціал промислового комплексу – це сукупність необоротних та оборотних активів, людського капіталу, інформаційно-аналітичного забезпечення необхідних для досягнення стратегічної конкурентоспроможності промислового комплексу та його господарських сегментів.

Компетентнісний потенціал промислового комплексу – це потенціал комплексу ресурсів, які при функціональній взаємодії забезпечують формування стійких конкурентних переваг.

З позиції змістовного підходу, стратегічний потенціал промислового комплексу – це сукупність локальних потенціалів суб'єктів промислового комплексу.

Основні компоненти стратегічного потенціалу промислового комплексу, з точки зору перерахованих підходів візуалізовано на рис. 1.

Стратегічний потенціал промислового комплексу та його господарських одиниць, як будь-яка складна система розвивається відповідно до визначених соціально-економічних закономірностей:

- емерджентність;
- комунікативність;
- інтегрованість;
- ієрархічність;
- еквіфінальність.

Закономірність емерджентності проявляється в тому, що взаємодія всіх компонентів господарської системи викликає синергетичний ефект, що перевищує ефект при автономному використанні окремих елементів системи.

Н. Геселева зазначає, що складним системам притаманна емерджентність, як прояв у найяскравішій формі властивості цілісності системи, тобто наявність у економічної системи таких властивостей, які не є притаманними жодному з її елементів, що розглядаються окремо. Поза системою, загалом, емерджентність (від англ. emergent – несподівано з'являється, раптово спливаючий) – це поява у цілому властивостей, неадитивних властивостям частин, що входять у нього, тобто властивостей, які не витікають з властивостей його частин [1].

Необхідно відмітити, що не існує єдиного трактування поняття «емерджентності», різні науковці мають своє бачення даного терміну. Наприклад, Н. Шаталова визначає, що емерджентність – це властивість складних систем, яка породжується взаємодією елементів і не спостерігається в жодному з них, якщо розглядати кожний з них окремо [2].

О. Гребешкова вважає, що емерджентність є наслідком прояву, як мінімум, трьох факторів: 1) різкого нелінійного посилення раніше малопомітної

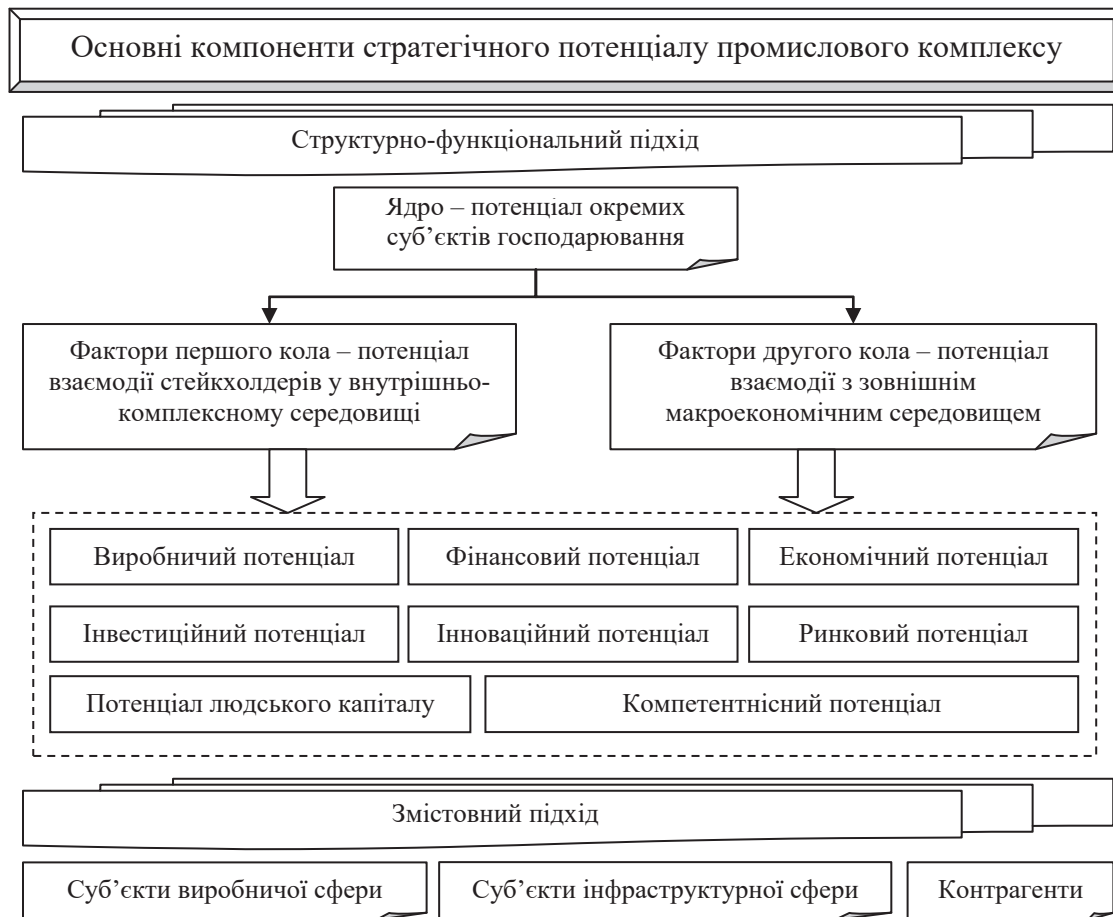

Рис. 1. Основні компоненти стратегічного потенціалу промислового комплексу

властивості; 2) наслідком непередбачуваної біфуркації якої небудь підсистеми; 3) наслідком рекомбінації зв'язків між елементами [3].

Необхідно пам'ятати, що властивість емерджентності забезпечує появу не тільки нових властивостей, але у деяких випадках спостерігається зникнення окремих властивостей елементів, що спостерігалися до їх об'єднання у відповідну систему. Тому, необхідність в системному розгляді конкурентоспроможності промислового комплексу виникає саме тоді, коли виявляються його емерджентні властивості.

Закономірність комунікативності проявляється в тому, що стратегічний потенціал господарюючих суб'єктів розглядатися як елемент взаємопов'язаної системи промислового виробництва більш високого рівня, в нашому випадку комплексу. Суб'єкти промислового комплексу взаємопов'язані безліччю комунікацій у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що впливає на конкурентоспроможність об'єкта.

Закономірність інтегрованості проявляється в тому, що в стратегічному потенціалі промислового комплексу виокремлюються системо утворюючі елементи, які надають визначальний вплив на вибір стратегічних пріоритетів і цілей розвитку,

можливостей ресурсного забезпечення їх реалізації у промисловому комплексі країни. Відмітимо, що елементи будуть різними в структурі стратегічних пріоритетів і цілей розвитку суб'єктів промислового комплексу, а також для формування механізм їх досягнення.

Таким чином, складна єдність із середовищем називається закономірністю комунікативності, яка допомагає перейти до ієрархічності як закономірності побудови промислового комплексу та будь-якої виділеної у нього системи.

Закономірність ієрархічності проявляється в тому, що стратегічний потенціал промислового комплексу, будучи ієрархічно-організованою цілеспрямованою системою, досліджується у відповідній послідовності, що відображає послідовність його елементів, наприклад, вихід з бізнес-процесу попереднього рівня розглядається як вхід в бізнес-процес наступного ієрархічного рівня, а на кінцевому рівні ієрархії досягається системний або синергетичний ефект.

Закономірність ієрархічності, або ієрархічної впорядкованості, була у числі перших закономірностей теорії систем, які виокремив і досліджував Л. фон Берталанфі. У своїх працях науковець показав зв'язок ієрархічної впорядкованості світу

з явищами диференціації та негентропійними тенденціями, тобто з закономірностями самоорганізації та розвитку відкритих систем [4].

Закономірність еквіфінальності проявляється в граничні можливості адаптації стратегічних пріоритетів і цілей розвитку промислового комплексу та його господарських сегментів до можливих змін самого стратегічного потенціалу. Еквіфінальність системи показує здатність господарської системи досягти однакового кінцевого стійкого стану об'єкта у процесі свого розвитку, але за різними стартовими умовами та шляхами.

Управління процесом формування стратегічного потенціалу промислового комплексу в умовах трансформації, під впливом нестабільності або непередбачуваності подій є надзвичайно важливим, адже надає можливість дослідити вплив факторів ендогенного та екзогенного середовища й передбачити наявність потенційних загроз і можливостей їх усунення, що забезпечить конкурентоспроможність промислового комплексу.

Розвиток стратегічного потенціалу у промисловому комплексі повинен враховувати:

– дослідження поточного рівня стратегічного потенціалу у внутрішньому середовищі промислового комплексу;

– діагностику факторів, які визначають стратегічний потенціал даного об'єкта;

– виокремлення факторів, що впливають на розвиток стратегічного потенціалу об'єкта;

– оцінка факторів, що впливають на розвиток стратегічного потенціалу об'єкта;

– раціоналізація забезпеченості елементів стратегічного потенціалу необхідними ресурсами матеріальної та нематеріальної форми.

Етапи процесу формування стратегічного потенціалу у промисловому комплексі сформовані на рис. 2.

На всіх етапах процесу управління стратегічним потенціалом промислового комплексу виникає потреба в його діагностиці, оцінці, вірогідності й адекватності, що підвищує рівень обґрунтованості прийнятих стратегічних рішень.

Досліджуючи питання кількісної оцінки величини стратегічного потенціалу у промисловому комплексі пропонується застосовувати Загальний індикатор стратегічного потенціалу промислового

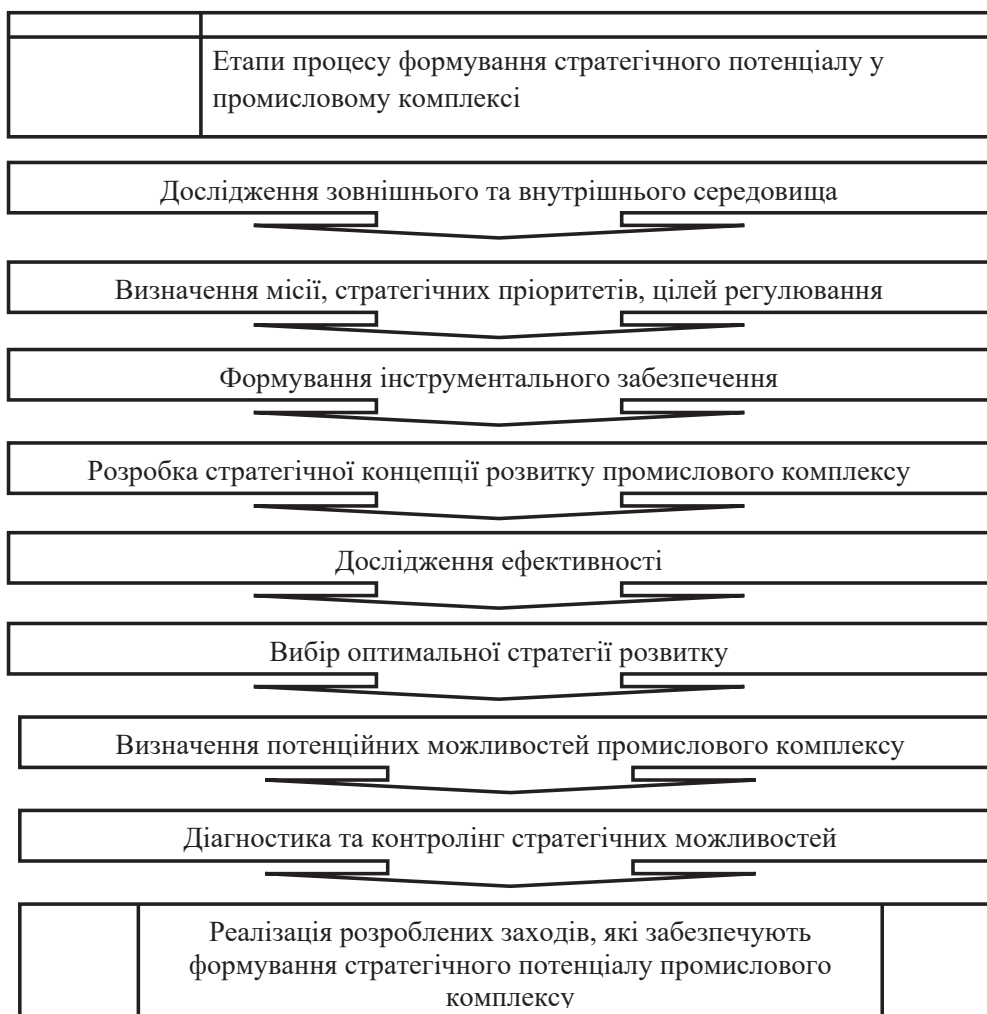

Рис. 2. Етапи процесу формування стратегічного потенціалу у промисловому комплексі

комплексу за допомогою якого можна визначити у кількісному виразі величину стратегічного потенціалу відповідного об'єкта.

В основу побудови системи оцінювання стратегічного потенціалу промислового комплексу покладена концепція, яка враховує внутрішньогалузеві особливості та позицію промислового комплексу країни на споживчому ринку й стан зовнішнього макроекономічного середовища.

Методологія оцінювання стратегічного потенціалу промислового комплексу відображає базові процеси:

- формування структури стратегічного потенціалу промислового комплексу країни;
- моніторинг господарської діяльності у промисловому комплексі;
- діагностику фактичного стану стратегічного потенціалу у промисловому комплексі;
- форсайт можливих тенденцій структурно-функціональних змін стратегічного потенціалу у промисловому комплексі.

Загальний індикатор стратегічного потенціалу промислового комплексу буде залежати від: вагового коефіцієнту складової стратегічного потенціалу суб'єкта господарювання, який є сегментною одиницею промислового комплексу; складової стратегічного потенціалу суб'єкта господарювання; кількості суб'єктів господарювання у промисловому комплексі; кількості складових стратегічного потенціалу сегментної одиниці промислового комплексу; коригуючого коефіцієнту впливу зовнішніх факторів в умовах глобалізаційних змін.

Синергія елементів стратегічного потенціалу промислового комплексу полягає у виникненні додаткового позитивного ефекту від взаємодії усіх елементів у порівнянні з простою сумою їх результатів: стратегічного потенціалу промислового комплексу; складових стратегічного потенціалу промислового комплексу; коригуючого коефіцієнту впливу зовнішніх факторів в умовах глобалізаційних змін.

Розвиток стратегічного потенціалу промислового комплексу доцільно розглядати як функцію, яка залежить від значної кількості факторів ендogenous та екзогенного впливу. Важливим етапом формування стратегічного потенціалу промислового комплексу є моніторинг і діагностика його зовнішнього макроекономічного середовища.

У промисловому комплексі країни значна кількість проектів не реалізується за непередбачуваними обставинами, наприклад, недостатній рівень потенціалу операційної діяльності або помилка на етапі реалізації проекту, тому пропонується розраховувати Індикатор використання стратегічного потенціалу промислового комплексу з урахуванням впливу зовнішніх факторів в умовах глобалізаційних змін:

Відмітимо, що індикатор використання стратегічного потенціалу промислового комплексу повинен бути в межах одиниці.

Таким чином, основні напрями, які забезпечать розвиток стратегічного потенціалу промислового комплексу національної економіки наступні:

- формування реальної стратегічної промислової політики, яка на всіх рівнях забезпечить конкурентоспроможність національного промислового комплексу;
- внутрішньогалузеві структурні перетворення;
- модернізація та оновлення необоротних активів у промисловому комплексі, що буде сприяти зниженню трудомісткості, а відповідно, і собівартості, так і розширенню продуктового ряду, що дозволить забезпечити збільшення ефективності операційної діяльності й інвестиційну привабливість національного промислового комплексу;
- створення інноваційного сегменту у промисловому комплексі (інноваційно-інвестиційні центри, бізнес-інкубатори, технопарки, інноваційна інфраструктура та ін.);
- запровадження сучасної системи розвитку людського капіталу, що дозволить забезпечити збільшення продуктивності праці, а, отже, і ефективність промислового комплексу, а також підвищить його привабливість на внутрішньогалузевому ринку праці;
- розширення можливостей внутрішньогалузевих та міжгалузевих інтеграційних процесів на всіх рівнях.

Вирішення стратегічних завдань в межах визначених напрямів розвитку стратегічного потенціалу промислового комплексу національної економіки призведе до формування нових конкурентних переваг, а, отже, досягнення стратегічної конкурентоспроможності національного промислового комплексу.

Таким чином, конкурентоспроможність у промисловому комплексі визначається безліччю ендogenous та екзогенних факторів, які формуються на різних стадіях руху ресурсних та інформаційно-аналітичних потоків від процесу забезпечення до процесу реалізації споживачам промислової продукції. Тому, у формуванні конкурентоспроможності переважає процесний підхід.

Згідно теорії М. Портера, конкурентоспроможність продукту або послуги ґрунтується на конкурентних перевагах, які візуалізується у низьких витратах або диференціації.

З точки зору процесного підходу конкурентні переваги у промисловому комплексі формуються в процесі цілеспрямованого руху предметів праці, що призводить до висновку про доцільності розгляду концепції ланцюжка цінності в забезпеченні конкурентоспроможності промислового комплексу. Тому, з позиції формування системи ланцюжків цінностей М. Портера та подання за

рівнями стратегічної конкурентоспроможності у промисловому комплексі, є можливість її розкласти на наступні компоненти:

- конкурентоспроможність контрагентів-постачальників;
- конкурентоспроможність контрагентів-замовників та контрагентів-споживачів;
- конкурентоспроможність контрагенти інфраструктурно-логістичних сегментів.

Загальна стратегічна конкурентоспроможність промислового комплексу є результатом прояву конкурентоспроможності в усіх ланках ланцюжків цінностей даного господарюючого суб'єкта національної економіки.

Зазначені аспекти свідчать про наявність мультиплікатора конкурентоспроможності у промисловому комплексі, а задаючи параметри та цілеспрямований вплив на важелі, дозволяють зпрогнозувати стратегічну конкурентоспроможність промислового комплексу та зміни кон'юнктури на споживчому ринку.

Стратегічна конкурентоспроможність промислового комплексу має бути спрямована:

- на нейтралізацію, подолання або обмеження кількості негативних і деструктивних факторів впливу на рівень конкурентоспроможності промислового комплексу
- на використання зовнішніх чинників позитивного впливу для нарощування та реалізації конкурентних переваг промислового комплексу країни.

У макроекономічній науці мультиплікатор є фактором пропорційності, який вимірює, наскільки зміниться ендогенна змінна у відповідь на зміну іншої екзогенної змінної.

«Мультиплікатор – це число, на яке потрібно помножити зміни в запланованих інвестиціях, щоб визначити зміни в сукупному обсязі виробництва.

Вперше дане поняття було введено в економічну теорію англ. економістом Каном у 1931 році. Кан відмічав, що збільшення державних витрат на громадські роботи призводить до мультиплікативного (у багато разів більшого) ефекту зайнятості. Далі дану теорію розвив Кейнс. Економічна сутність мультиплікатора в теорії Кейнса полягає в тому, що він показує залежність змін доходу від початкової зміни запланованих інвестицій» [5].

Мультиплікатор конкурентоспроможності промислового комплексу – це індикатор, який відображає зв'язок між збільшенням або зменшенням конкурентних переваг контрагентів у системі ланцюжків цінності та конкурентоспроможністю промислового комплексу, а збільшення конкурентних переваг учасників системи ланцюжків цінностей викликає збільшення конкурентоспроможності промислового комплексу, на величину більшу, ніж приріст конкурентних переваг в окремих сегментах.

Ефект мультиплікатора інвестицій доповнюється ефектом акселератора.

Акселератор інвестицій – це коефіцієнт, який відображає співвідношення між приростом інвестицій у поточному періоді та приростом ВВП у базисному.

Акселератор конкурентоспроможності промислового комплексу – це індикатор, який показує співвідношення між приростом конкурентоспроможності промислового комплексу у поточному періоді та приростом конкурентних переваг учасників ланцюжків цінності в базисному.

Основні фактори, що визначають конкурентоспроможність у промисловому комплексі:

- територіально-географічне розташування господарських сегментів;
- соціально-політичний стан в країні;
- державна та регіональна промислова політика;
- концентрація господарюючих сегментів;
- ресурсне забезпечення;
- рівень розвитку внутрішньогалузевого людського капіталу;
- рівень техніки та технологій;
- стан внутрішньогалузевої операційної діяльності;
- система внутрішньогалузевого управління результатами операційної діяльності;
- рівень інфраструктурної підтримки;
- рівень попиту, диференціації, та кон'юнктури споживчого ринку;
- внутрішньогалузева стратегія розвитку;
- інші ендогенні та екзогенні фактори.

Дія мультиплікатора конкурентоспроможності промислового комплексу передбачає побудову складної структури, основними елементами якої є система ланцюжків цінностей контрагентів та інших стейкхолдерів.

Основними суб'єктами конкурентоспроможності промислового комплексу є:

- суб'єкти ринку (постачальник, виробник, посередник і споживач), інфраструктура ринку, в якій відбувається формування конкурентоспроможності та інші зацікавлені групи, зокрема держава.
- контрагенти-постачальники;
- контрагенти-замовники;
- контрагенти-споживачі;
- контрагенти інфраструктурно-логістичних сегментів;
- стейкхолдери мегарівня;
- стейкхолдери макрорівня;
- стейкхолдери мезорівня;
- стейкхолдери макрорівня.

Висновки з проведеного дослідження. На завершення відзначимо, що ефект мультиплікатора конкурентоспроможності господарської системи у промисловості треба структурувати за наступними складовими: вплив ендогенних та екзогенних факторів, які формують і підвищують стійкість конкурентних переваг у промисловості та синергетичний ефект інтеграції ланцюжків

цінностей суб'єктів, які задіяні у функціонуванні та розвитку промислового комплексу.

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу на основі мультиплікатора можна розглядати з позиції інтеграції або дезінтеграції, що надає можливість досягти необхідних конкурентних переваг, як в операційній діяльності, так і у допоміжній.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геселева Н.В., Заріцька Н.М. Емерджентні властивості системи. *Бізнес Інформ*. 2013. № 7. С. 93–97.
2. Шаталова Н.И. Трудовой потенциал работника. Москва : Юнити-Дана, 2003. 400 с.
3. Гребешкова О.М. Емерджентність у стратегічному процесі підприємства. *Формування ринкової економіки* : зб. наук праць. 2009. Вип. 22. С. 129–137.
4. Волкова В.Н., Денисов А.А. Теория систем и системный анализ : учебник для акад. бакалавриата. Москва : Издательство Юрайт, 2014. 616 с.

5. Сутність мультиплікатора інвестицій. *Освіта. UA* : веб-сайт. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22269.

REFERENCES:

1. Geseleva N.V., Zaritska N.M. (2013) Emerdzhentni vlastivosti systemy [Emergent properties of system]. *Business Inform*, no. 7, pp. 93–97.
2. Shatalova N.I. (2003) Trudovoy potentsial rabotnika [labor potential of employee]. Moscow : Unity-Dana. (in Russian)
3. Grebeshkova O.M. (2009) Emerdzhentnist u strategichnomu protsesi pidpriemstva [Emergence in the strategic process of the enterprise]. *Formation of the market economy*, no. 22, pp. 129–137.
4. Volkova V.N., Denisov A.A. (2014) Teoriya sistem i sistemnyy analiz [Systems theory and systems analysis]. Moscow: Publishing House Yurayt. (in Russian)
5. Sutnist multiplykatora investitsiy [Essence of the investment multiplier]. *Osvita.UA* Available at: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22269.